

CHÍNH SÁCH NĂNG LƯỢNG HẠT NHÂN CỦA PHÁP TRƯỚC VÀ SAU THẢM HỌA HẠT NHÂN FUKUSHIMA

Nguyễn Tuấn Hiệp

Học viện Ngoại giao - Bộ Ngoại giao Việt Nam

1. Tình hình sản xuất và sử dụng năng lượng hạt nhân của Pháp

1. Sơ lược tình hình năng lượng của Pháp năm 2010

Kể từ 2008, nhiều nền kinh tế đều rơi vào cảnh suy thoái khiến cho hoạt động thương mại chung của toàn thế giới cũng chịu cảnh giảm sút. Nhưng sang tới năm 2010, bức tranh kinh tế thế giới nói chung đã có những khởi sắc sau quãng thời gian khủng hoảng tồi tệ. Những bước chuyển lạc quan của nền kinh tế thế giới đã đưa nhu cầu nhiên liệu tăng lên đáng kể. Trong khi đó, nguồn cung nhiên liệu, đặc biệt là các loại năng lượng hóa thạch vẫn tiếp tục trở nên khan hiếm. Chính vì vậy, năm 2010, trên thị trường nhiên liệu thế giới, giá các loại năng lượng hóa thạch cơ bản như than, dầu mỏ, khí đốt tiếp tục tăng lên đáng kể. Giá tiêu thụ năng lượng chung trên thế giới tăng 10% vào năm 2010 sau khi giảm tới 12% vào năm 2009.

Trong năm 2010, tình hình sản xuất năng lượng tại Pháp rất khả quan. Nước Pháp đã sản xuất được tổng số năng lượng

trương đương với 138,6 triệu tấn dầu (Mtep), vượt hơn 0,2 Mtep so với kỷ lục đạt được năm 2008. Nhờ vào tình hình sản xuất năng lượng trong nước được đảm bảo, đặc biệt là sản xuất điện, tỷ lệ phụ thuộc năng lượng của Pháp¹ tiếp tục duy trì ở mức 51,2%, chỉ tăng nhẹ so với 50,3% năm 2009 và 50,9% năm 2008.

Tổng tiêu thụ năng lượng tại Pháp ở mức 256 Mtep, tăng nhẹ khoảng 1,7%, sau khi giảm 4,3% trong năm 2009. Tuy nhiên, mức tiêu thụ này vẫn thấp hơn giai đoạn từ 2002 – 2008, khi đó nước Pháp tiêu thụ hàng năm khoảng 270 – 275 Mtep. Điều này không phải do sự đi xuống của nền kinh tế mà một phần quan trọng bắt nguồn từ thành công của chính phủ trong việc kiểm soát và tiết kiệm được lượng tiêu thụ năng lượng. Trong đó, tiêu thụ khí đốt tăng 3,6% và tiêu thụ điện sản xuất từ các loại năng lượng cơ bản (năng lượng hạt nhân, gió, thủy điện, mặt trời) tăng 4,0%. Lượng tiêu thụ dầu mỏ

¹ Tỷ lệ phụ thuộc năng lượng, được tính theo tỷ lệ giữa khả năng sản xuất năng lượng trong nước trên mức độ tiêu thụ năng lượng, đã loại bỏ những tác động của khí hậu đối với tình hình tiêu thụ năng lượng.

tiếp tục giảm -3,4% sau khi đã giảm 3,9% năm 2009. Mức tiêu thụ các nguồn năng lượng có thể tái tạo bao gồm năng lượng nhiệt và năng lượng sản xuất từ rác thải tiếp tăng (+5,1%)².

2. Vai trò của điện hạt nhân trong cơ cấu năng lượng của Pháp

Trong cơ cấu năng lượng của Pháp, năng lượng hạt nhân giữ vị trí rất quan trọng. Tổng sản lượng điện sản xuất từ hạt nhân, thủy điện, gió, năng lượng mặt trời đạt tới 506 TWH năm 2010, tăng thêm 5,4% so với năm 2009 (480 TWH). Trong đó, năng lượng hạt nhân đóng góp tới 75% lượng điện sản xuất. Thủy điện sản xuất 12% lượng điện, còn nhiệt điện là 11%, năng lượng gió chỉ chiếm 1,7% và năng lượng mặt trời còn hạn chế hơn khi chỉ chiếm 0,1% tổng lượng điện được sản xuất³.

Pháp hiện nay là quốc gia khai thác năng lượng hạt nhân vào mục đích dân sự lớn thứ hai trên thế giới, chỉ sau Hoa Kỳ. Để phục vụ sản xuất điện hạt nhân, nước Pháp đang sở hữu một tổ hợp hạt nhân dân sự lớn nhất châu Âu với các cơ sở hạ tầng được chia thành 3 hạng mục chính là các cơ sở hạt nhân cơ bản (lò phản ứng hạt nhân, nhà máy xử lý nguyên liệu, cơ quan nghiên cứu hạt nhân), cơ sở hạt nhân phục vụ quốc phòng, cơ quan chuyên trách bảo vệ môi trường trong lĩnh vực hạt nhân. Trong số các cơ sở

hạt nhân cơ bản, quan trọng nhất là các lò phản ứng hạt nhân. Hiện nay, tại Pháp có tới 58 lò phản ứng đang hoạt động, được phân bố ở 19 nhà máy hạt nhân khác nhau.

Sản xuất điện hạt nhân tại Pháp năm 2010 lại đạt mức cao (428,5 TWH) sau 4 năm liên tiếp bị giảm năng suất. Sau khi đạt sản lượng tối đa là 452 TWH năm 2005, lần đầu tiên từ năm 1998, sản xuất điện hạt nhân tại Pháp đã giảm 0,3% vào năm 2006. Năm 2007, lượng điện sản xuất từ năng lượng hạt nhân tiếp tục giảm thêm -2,3%. Sang đến năm 2009, năng suất lại tiếp tục giảm thêm -6,8%. Khả năng cung ứng điện của các nhà máy điện hạt nhân tại Pháp năm 2010 cũng ổn định hơn so với năm trước đó, đạt tới 78% hiệu suất (năm 2006 đã từng đạt 84%).

Việc sử dụng năng lượng hạt nhân để sản xuất điện đóng vai trò quan trọng trong cơ cấu năng lượng của Pháp. Tuy nhiên cần thấy rằng những thống kê chính thức hiện nay có xu hướng gây nhầm lẫn một phần về vị trí thực tế của loại năng lượng này. Năng lượng hạt nhân chỉ đóng góp vào sản xuất điện và điện chỉ là một thành phần trong tổng số năng lượng được tiêu thụ. Khi năng lượng hạt nhân giúp sản xuất tới 75% tổng lượng điện thì điện hạt nhân chỉ chiếm 17,7% tổng số năng lượng được tiêu thụ cuối cùng vì điện chỉ chiếm 23% tổng số năng lượng được tiêu thụ, bên cạnh đó là các nguồn năng lượng khác như than, dầu, xăng ...

² Bộ Sinh thái, *Phát triển bền vững, Giao thông và Nhà ở (2010)*, Báo cáo tổng kết tình hình năng lượng của Pháp năm 2010, tr.11.

³ Bộ Sinh thái, sđd, tr.18.

Bảng 1: Thành phần (%) các loại năng lượng trong sản xuất điện năng của Pháp

	1973	1990	2002	2008	2009	2010
Nhiệt điện	65,5	11,5	10,0	10,5	10,9	11,0
Hạt nhân	8,1	74,7	78,2	76,5	76,0	75,3
Thủy điện	26,4	13,9	11,9	12,0	11,6	11,9
Gió	-	-	0,1	1,0	1,5	1,7
Mặt trời	-	-	-	0,0	0,0	0,1
Tổng	100,0	100	0	100	0	100

Nguồn: SoeS, tổng kết tình hình năng lượng năm 2010.

Những lợi thế của năng lượng hạt nhân trong đánh giá của chính phủ Pháp

Sở dĩ khai thác năng lượng hạt nhân tại Pháp rất được chú trọng bởi trong đánh giá của các nhà hoạch định chính sách, loại năng lượng này đem lại nhiều lợi ích quan trọng. Trước hết, sử dụng năng lượng hạt nhân giúp đảm bảo an ninh năng lượng và tránh tình trạng phụ thuộc năng lượng. Pháp không phải là quốc gia có nhiều lợi thế về tài nguyên khoáng sản so với một số nước trong khu vực. Trữ lượng của các loại năng lượng quan trọng bao gồm than, dầu mỏ, khí đốt của Pháp đã giảm mạnh. Trong bối cảnh đó, năng lượng hạt nhân được coi như nguồn thay thế khả quan nhất. So với dầu mỏ và khí đốt, trữ lượng uranium sử dụng cho các nhà máy điện hạt nhân dồi dào hơn rất nhiều. Theo các kết luận được chấp nhận chính thức ở Pháp hiện nay, trữ lượng uranium trên thế giới đủ để tiêu thụ trong 250 năm nữa và trong trường hợp lò phản ứng hạt nhân thế hệ 4 được thí nghiệm thành công, con người sẽ có đủ uranium để dùng trong vài nghìn năm

nữa. Ngoài ra, khác với dầu mỏ và khí đốt, việc khai thác uranium không bị ảnh hưởng nhiều bởi các yếu tố địa chính trị. Các mỏ uranium có trữ lượng lớn không chỉ nằm tập trung tại một số vùng mà phân bố tại nhiều vùng khác nhau trên thế giới như Canada, châu Phi, Úc, Trung Á. Một lợi thế nữa là tập đoàn năng lượng hạt nhân Pháp hoặc đang là chủ sở hữu hoặc là nhà khai thác ở nhiều mỏ uranium lớn tại các khu vực kể trên.

Thứ hai, từ góc độ môi trường, theo số liệu của Pháp, nhờ việc sử dụng năng lượng hạt nhân thành hướng chính trong chính sách năng lượng từ những năm 1970 đến nay, Pháp đã thành công trong việc cắt giảm 50% lượng khí CO₂ thải ra môi trường⁴. Cần lưu ý rằng, trong chính sách năng lượng hiện nay của Liên minh Châu Âu nói chung và Pháp nói riêng, cắt giảm khí thải thực sự là một ưu tiên hàng đầu. Lượng khí thải do quá trình sản xuất điện từ năng lượng hạt nhân và năng lượng tái tạo chỉ chiếm 10% tổng lượng khí

⁴ Tra cứu tại website Ủy ban Năng lượng nguyên tử và Năng lượng thay thế Pháp: <http://www.cea.fr>

thải gây hiệu ứng nhà kính thải ra môi trường mỗi năm. Trong trường hợp không sử dụng năng lượng hạt nhân nữa, lượng khí thải gây hiệu ứng nhà kính sẽ tăng thêm 12% mỗi năm⁵.

Thứ ba, sản xuất điện từ năng lượng hạt nhân giúp cho giá thành sản xuất điện tại Pháp trở nên cạnh tranh nhất tại châu Âu, từ đó gián tiếp tạo ra những tác động tích cực đối với nền kinh tế. Với giá 28,4euro/Mgw, điện hạt nhân rẻ hơn nhiều so với điện sản xuất từ khí đốt (35 euro/Mgw) và than (32-33,7 euro/MGW)⁶. Giá nêu trên đã bao gồm tổng chi phí trong hiện tại và chi phí nghiên cứu - phát triển, xử lý nguyên liệu đã qua sử dụng, tháo dỡ các nhà máy hết tuổi thọ hoạt động và xử lý chất thải hạt nhân. Ngoài ra, do tại Pháp, việc sử dụng năng lượng gây hiệu ứng nhà kính bị đánh thuế, nên điện hạt nhân chiếm ưu thế hơn. Thêm nữa, giá thành sản xuất điện hạt nhân tương đối ổn định vì ít phụ thuộc vào giá nguyên liệu đầu vào trong khi điện sản xuất từ khí đốt hay than chịu nhiều ảnh hưởng từ việc tăng giá điện đặc biệt có xu thế tăng mạnh trong thời gian tới do trữ lượng dầu mỏ, khí đốt và than đang ngày càng hạn chế.

Cuối cùng, năng lượng hạt nhân được coi là nguồn năng lượng thay thế thích hợp trong bối cảnh các loại năng lượng hóa thạch trên thế giới đang cạn kiệt. Hiện nay, hàng năm Pháp vẫn phải nhập một số lượng

lớn năng lượng từ bên ngoài. Tuy nhiên, hầu hết các báo cáo năng lượng đều khẳng định rằng trữ lượng các loại năng lượng hóa thạch đều đang sụt giảm nhanh chóng. Đặc biệt, khi dân số thế giới đã vượt ngưỡng 7 tỷ người và sẽ tăng lên 8 tỷ vào những năm 2020, đáp ứng đủ nhu cầu sử dụng năng lượng đang là thách thức không nhỏ. Chính vì vậy nhu cầu tìm kiếm nguồn năng lượng thay thế đang trở nên bức bách hơn bao giờ hết không chỉ với Pháp mà với tất cả các nước trên thế giới.

2. Chính sách hạt nhân của Pháp trước sự kiện Fukushima

1. Tăng cường sử dụng năng lượng hạt nhân là định hướng quan trọng và xuyên suốt trong tổng thể chính sách năng lượng của Pháp

Những định hướng lớn trong chính sách năng lượng quốc gia Pháp

Bảo đảm an ninh năng lượng luôn là trọng tâm trong các chính sách quốc gia của Pháp. Từ 30 năm nay, nước Pháp đã xây dựng một chính sách năng lượng có tính xuyên suốt, bao gồm bốn mối quan tâm chính:

- Đảm bảo nguồn cung năng lượng trong ngắn và trung hạn nhằm tránh sự gián đoạn trong việc cung cấp năng lượng có thể gây hại cho sức khỏe, cuộc sống của người dân, tài sản và khả năng cạnh tranh của nền kinh tế;

⁵ Nt.

⁶ Nt.

- Đảm bảo tính cạnh tranh trên thị trường năng lượng. Xét trên khía cạnh kinh tế, thị trường năng lượng được coi là “không hoàn hảo” do sự phân bố không đều các nguồn tài nguyên trên trái đất và tình trạng độc quyền trong sản xuất, vận chuyển, phân phối các tài nguyên;

- Tôn trọng môi trường: Giảm thiểu những tác động bất lợi từ quá trình sản xuất và sử dụng năng lượng hay cụ thể hơn là những hậu quả có hại đối với môi trường là một ưu tiên trong chính sách năng lượng của Pháp cũng như của Liên minh Châu Âu;

- Đảm bảo sự gắn kết và phát triển đồng đều giữa các vùng và đảm bảo cuộc sống cho người nghèo.

Đạo luật số 2005-781 về kế hoạch và định hướng chính sách năng lượng

Trước bối cảnh tình hình sản xuất năng lượng trên thế giới liên tục biến động lớn nhiều năm, trong khi đó, nhu cầu tiêu thụ tiếp tục tăng cao, chính phủ Pháp đã liên tục khẳng định vai trò quan trọng của năng lượng hạt nhân. Cụ thể nhất là Đạo luật số 2005-781 về Kế hoạch hóa và Định hướng chính sách năng lượng quốc gia được ban hành năm 2005⁷, trong đó chiến lược phát triển năng lượng hạt nhân được thể hiện rõ ràng.

Về cơ bản, Luật Năng lượng năm 2005 nhấn mạnh vào 4 yêu cầu chính mà toàn bộ

các kế hoạch sản xuất, sử dụng, phát triển năng lượng của Pháp đều phải tuân thủ:

- Kiểm soát được nhu cầu năng lượng trong nước;

- Đa dạng hóa các nguồn cung cấp năng lượng;

- Phát triển nghiên cứu trong lĩnh vực năng lượng;

- Đảm bảo các phương tiện vận chuyển và tích trữ năng lượng đáp ứng được nhu cầu về năng lượng.

Liên quan tới năng lượng hạt nhân, Luật này khẳng định chính phủ Pháp sẽ chú trọng duy trì tỷ trọng quan trọng điện hạt nhân trong cơ cấu sản xuất điện của Pháp, từ đó giúp đảm bảo an ninh trong cung cấp năng lượng, tránh tình trạng lệ thuộc vào các nguồn năng lượng bên ngoài, tăng khả năng cạnh tranh, chống hiệu ứng nhà kính, và hướng tới xây dựng một ngành công nghiệp có tầm quan trọng hàng đầu. Năng lượng hạt nhân vẫn sẽ tiếp tục được coi trọng trong tương lai ngay cả khi việc sử dụng năng lượng tái tạo có thể khuyến khích.

Trong số ba dự định ưu tiên của chính phủ Pháp để đa dạng hóa các nguồn năng lượng, tiếp tục duy trì phát triển năng lượng hạt nhân tới năm 2020 và triển khai thành công vào năm 2015 thế hệ lò phản ứng hạt nhân thế hệ mới là ưu tiên được xếp lên đầu tiên.

Để khẳng định vị trí của Pháp trong lĩnh vực hạt nhân và tăng cường hiệu quả khai

⁷ Đây là đạo luật cơ bản, đưa ra những định hướng lớn cho toàn bộ chiến lược năng lượng của Pháp trong nhiều năm sắp tới.

thác nguồn năng lượng này trong tương lai, Pháp đang đầu tư khá mạnh vào việc phát triển các kỹ thuật mới, thể hiện ở ba hướng chính:

- Trong ngắn hạn, tiếp tục nghiên cứu cải thiện các lò phản ứng hạt nhân đang hoạt động hiện nay;

- Ở trung hạn, thiết kế các lò phản ứng thế hệ thứ 4 được trông đợi sẽ tận dụng tối đa những tiềm năng của nguyên liệu uranium;

- Ở dài hạn, thiết kế các lò phản ứng hạt nhân sử dụng kỹ thuật Breeder, tạo ra điện năng từ quá trình tổng hợp hạt nhân thay cho quá trình phân rã hạt nhân phổ biến hiện nay.

Trong việc khai thác năng lượng hạt nhân, vấn đề được quan tâm nhất là đảm bảo an toàn. Chính vì vậy, chính phủ Pháp đã pháp điển hóa vấn đề này thông qua Luật số 2006-886 ban hành ngày 13 tháng 6 năm 2006 về minh bạch và an toàn hạt nhân. Đây là đạo luật khá quan trọng, đảm bảo tính thống nhất và tăng cường hiệu quả cũng như khẳng định sự cần thiết của công tác đảm bảo an toàn hạt nhân. Theo luật này, một cơ quan quốc gia độc lập sẽ chuyên trách về vấn đề này. Mặc dù cơ quan an toàn hạt nhân quốc gia được giao nhiệm vụ chủ yếu trong việc đảm bảo an toàn hạt nhân trên lãnh thổ Pháp nhưng theo nguyên tắc, chính phủ Pháp không thể trao quyền điều hành của mình cho một cơ quan độc lập nên đã quyết định hình thành Ban An toàn hạt nhân và Chống

phóng xạ của Chính phủ để tham gia vào công tác này. Ngoài ra, chính phủ Pháp còn thành lập Viện Nghiên cứu Chống phóng xạ và An toàn hạt nhân tham gia vào công tác nghiên cứu và giám định. Một cơ quan khác là Cơ quan đặc trách Quốc phòng và An ninh trực thuộc Bộ Năng lượng có trách nhiệm bảo vệ và kiểm soát các thiết bị, nguyên liệu hạt nhân, tránh để sử dụng vào những mục đích không được phép.

Chính sách hạt nhân của Pháp với bên ngoài

Không chỉ tăng mạnh đầu tư vào lĩnh vực hạt nhân ở trong nước, Pháp thi hành một chính sách chủ động, đẩy mạnh vai trò của nước này trong những hoạt động khai thác năng lượng hạt nhân trên thế giới. Chiến lược của Pháp được thể hiện qua hai hướng lớn:

- Thiết lập một học thuyết cụ thể về phát triển năng lượng hạt nhân và thiết lập công cụ hợp tác (Ví dụ: Cơ quan Nguyên tử quốc tế Pháp) để hỗ trợ các quốc gia khác đang muốn khai thác năng lượng hạt nhân vì mục đích hòa bình;

- Thúc đẩy, trong khuôn khổ hợp tác song phương, đa phương, cộng đồng, phát triển năng lượng hạt nhân an toàn, trách nhiệm và bảo vệ các thế hệ tương lai.

Điều này có thể được giải thích bởi các lí do. *Thứ nhất*, Pháp là một trong số ít các quốc gia được sở hữu vũ khí hạt nhân. Mặc dù năng lượng hạt nhân có nhiều ưu điểm,

nhưng các chương trình phát triển hạt nhân dân sự có thể được khai thác để phục vụ mục đích quân sự nên việc sử dụng năng lượng hạt nhân được đặt dưới sự kiểm soát ngặt nghèo của cộng đồng quốc tế, đặc biệt là các quốc gia sở hữu vũ khí hạt nhân, trong đó có Pháp. Chính vì vậy, nếu có thể can dự vào các chương trình hạt nhân tại các nước khác, Pháp có thể dễ dàng kiểm soát tình trạng này hơn.

Mặt khác, như đã phân tích, chính phủ Pháp đặc biệt ủng hộ việc sử dụng năng lượng hạt nhân như một nguồn năng lượng mới, coi đó là lựa chọn của tương lai. Vì vậy, Pháp cũng muốn thúc đẩy các nước khác ủng hộ cho xu thế này. Nếu ngành công nghiệp hạt nhân dân sự trên thế giới phát triển hơn, Pháp, với tư cách là quốc gia hàng đầu trong lĩnh vực này, sẽ có được nhiều lợi ích về kinh tế như cung cấp thiết bị, xây dựng nhà máy, cho thuê chuyên gia hạt nhân... Ngoài ra, trong chính sách đối ngoại của mình, từ lâu Pháp đã muốn lấy lại vị trí cường quốc hàng đầu của mình. Vị trí dẫn đầu về phát triển năng lượng hạt nhân, chủ đề được khá nhiều quốc gia quan tâm, sẽ có thể đóng góp một phần cho định hướng trên.

2. Tác động của sự kiện Fukushima tới chính sách khai thác năng lượng hạt nhân trên thế giới và Pháp

Tác động tới dư luận thế giới

Những gì diễn ra trong thảm họa hạt nhân Fukushima và hậu quả kéo dài của nó

đã một lần nữa làm tăng thêm sự phản đối từ dư luận. Tuy nhiên, tương lai của năng lượng hạt nhân vẫn khả quan khi vẫn giữ được một số lượng đáng kể những người ủng hộ mặc dù tỷ lệ này cũng đã giảm nhiều sau tai nạn tại Nhật Bản. Bên cạnh đó, tỷ lệ ủng hộ/phản đối cũng thay đổi nhiều tùy theo từng quốc gia.

Theo điều tra của BVA⁸, sau thảm họa hạt nhân, 49% số người được hỏi ở 47 quốc gia vẫn chấp nhận việc sử dụng năng lượng hạt nhân để sản xuất điện trong khi đó số người phản đối chiếm 43%. Trước thảm họa Fukushima, con số này lần lượt là 57% và 32%. Nhưng tại những quốc gia đứng đầu trong việc khai thác năng lượng hạt nhân, tỷ lệ ủng hộ vẫn rất đáng kể. Tại Trung Quốc – quốc gia đang đầu tư mạnh vào năng lượng hạt nhân - 70% người được hỏi vẫn ủng hộ sử dụng năng lượng hạt nhân. Còn tại Mỹ, quốc gia sở hữu nhiều lò phản ứng hạt nhân nhất, tỷ lệ người ủng hộ đã giảm đi 6% nhưng vẫn ở mức cao là 47% so với 44% người phản đối. Với Nga, một cường quốc hạt nhân khác, số người ủng hộ tiếp tục sử dụng năng lượng hạt nhân để sản xuất điện năng đã giảm đi đáng kể. Tỷ lệ ủng hộ hiện nay tại Nga chỉ là 52% so với 64% trước khi thảm họa hạt nhân xảy ra tại Nhật Bản. Đặc

⁸ BVA: Một thành viên của Pháp trong mạng lưới quốc tế Win-Gallup bao gồm những viện nghiên cứu độc lập ở khoảng 50 quốc gia – một trong những mạng lưới quốc tế lớn chuyên về nghiên cứu thị trường và thăm dò ý kiến. Những số liệu nêu trên là kết quả của đợt thăm dò trong tháng 3, 4, tại 47 quốc gia khác nhau và được phát trên kênh truyền hình quốc gia Pháp France 2.

biệt là tại chính nơi xảy ra thảm họa, 4/10 người Nhật vẫn đồng ý sử dụng năng lượng hạt nhân để sản xuất ra điện. Nhật Bản cũng không nằm trong số 10 quốc gia mà người dân phản đối năng lượng hạt nhân mạnh mẽ. Kết quả này là nhờ nỗ lực trấn an không ngừng sau thảm họa Fukushima và hoạt động lobby hạt nhân kéo dài từ nhiều năm nay ở Nhật. Ngược lại, chính ở những nước ít hoặc không sử dụng năng lượng hạt nhân, số người phản đối lại cao hơn các quốc gia kể trên.

Phản ứng của người dân Pháp

Sự kiện Fukushima tạo nên những tác động không nhỏ lên thái độ của người dân Pháp với việc khai thác năng lượng hạt nhân. Sau sự kiện Fukushima, Pháp vẫn nằm trong số 6 quốc gia có tỷ lệ ủng hộ cho năng lượng hạt nhân nhiều nhất. Theo điều tra của BVA, 58% số người Pháp được hỏi ủng hộ khai thác năng lượng hạt nhân⁹. Còn theo một điều tra khác của IFOP¹⁰, số người trực tiếp phản đối sử dụng năng lượng hạt nhân là 20%, số người ủng hộ rõ ràng là 32% và 37% có xu hướng ủng hộ. Trong số các quốc gia lớn tại châu Âu, Pháp là quốc gia duy nhất mà người dân vẫn ủng hộ rộng rãi cho năng lượng hạt nhân (dù tỷ lệ này đã bị giảm khoảng 8% dưới tác động của tai nạn Fukushima). Đây là sự khác biệt lớn so với Đức hay Ý khi mà tỷ lệ ủng hộ vốn không

cao từ trước đó lại tiếp tục đi xuống đáng kể. Tỷ lệ ủng hộ này tại Pháp cũng là khá cao so với tại những cường quốc hạt nhân như Mỹ hay Nga.

Nguyên nhân quan trọng là nhờ năng lượng hạt nhân mà giá điện của Pháp rẻ hơn tương đối so với nhiều quốc gia châu Âu khác. Vì vậy có tới 80% số người được hỏi (61% trong số này là những người quan tâm tới bảo vệ môi trường) cũng tỏ ra lo ngại rằng nếu Pháp rút khỏi việc sử dụng năng lượng hạt nhân thì sẽ làm tăng giá thành điện năng¹¹. Như vậy, giữa một bên là mối nguy hiểm về tai nạn hạt nhân và giá cả, người Pháp vẫn ưu tiên cho vấn đề kinh tế hơn.

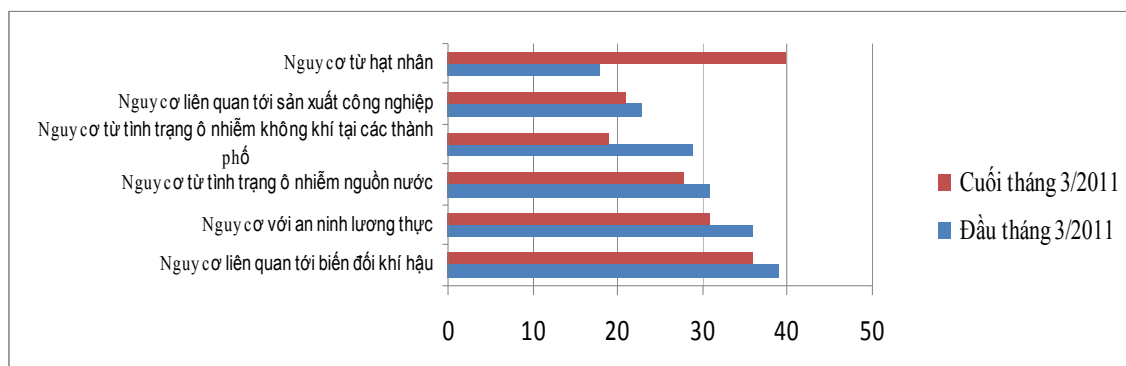
Mặc dù vậy cũng cần thấy rằng sự kiện Fukushima đã tác động đáng kể đến tâm lý người dân. Trong các cuộc điều tra trước khi tai nạn hạt nhân tại Fukushima diễn ra, các cuộc điều tra đều cho thấy mối nguy hiểm từ hạt nhân tới môi trường không nằm trong những mối quan tâm hàng đầu của người Pháp. Nhưng chỉ vài ngày sau thảm họa hạt nhân Fukushima, những lo lắng về những nguy hiểm của năng lượng hạt nhân lên môi trường đã đứng đầu trong danh sách.

⁹ Điều tra của BVA về dư luận quốc tế trước vấn đề hạt nhân năm 2011.

¹⁰ IFOP: Viện nghiên cứu tư nhân hàng đầu của Pháp về điều tra ý kiến và nghiên cứu tiếp thị.

¹¹ Điều tra của BVA về dư luận quốc tế trước vấn đề hạt nhân năm 2011.

Biểu đồ 1: Những nguy cơ đối với môi trường đáng quan tâm nhất với người dân Pháp – điều tra thực hiện trong tháng 3 năm 2011

Nguồn: Báo cáo điều tra ý kiến của IFOP về ý kiến người dân châu Âu sau thảm họa hạt nhân Fukushima (tính theo %).

Phản ứng của chính phủ Pháp

Sau khi xảy ra thảm họa Fukushima, xuất hiện một tâm lí bi quan về tương lai của năng lượng hạt nhân, nhưng trên thực tế, hầu hết các quốc gia vẫn tuyên bố sẽ tiếp tục chương trình hạt nhân của mình như dự kiến. Đa số các nước chỉ dừng lại ở mức khẳng định sẽ tăng cường kiểm tra và thắt chặt các biện pháp an toàn hạt nhân với các nhà máy điện nguyên tử. Chỉ có một số quốc gia chọn cách phản ứng mạnh mẽ đối với việc khai thác năng lượng hạt nhân như Ý, Áo, Thụy Sĩ hay nổi bật là Đức khi Thủ tướng Angela Merkel tuyên bố lộ trình đưa Đức rút khỏi chương trình hạt nhân dân sự chỉ vài ngày sau khi sự kiện Fukushima diễn ra. Tuy nhiên, thảm họa Fukushima chỉ là nguyên nhân gần nhất khiến các quốc gia này hành động như vậy. Các nước như Đức, Ý thực tế đã chủ trương bắt đầu dừng việc khai thác hạt nhân từ lâu. Với những nước này, không

sử dụng điện hạt nhân cũng không tác động đáng kể tới cơ cấu nguồn năng lượng của mình.

Với Pháp, là cường quốc thứ hai về sử dụng năng lượng hạt nhân vào mục đích dân sự, chính phủ Pháp tỏ ra kiên quyết trong việc tiếp tục mở rộng chương trình hạt nhân của mình. Quyết định này được khẳng định thông qua nhiều tuyên bố quan trọng của các nhà lãnh đạo Pháp. Ngay sau khi nổ ra cuộc tranh luận về việc nước Pháp có nên từ bỏ chương trình hạt nhân dân sự của mình, Tổng thống Pháp Nicolas Sarkozy đã tái khẳng định vào giữa tháng 3/2011 trước Hội đồng Bộ trưởng Pháp rằng nước Pháp lựa chọn năng lượng hạt nhân là con đường “hoàn toàn phù hợp” và lựa chọn năng lượng hạt nhân của Pháp “không có gì phải xem lại”¹². Lí do được đưa ra vẫn là năng lượng hạt nhân đóng vai trò chủ yếu giúp Pháp

¹² France 2, “Sarkozy: không cần phải xem xét lại vấn đề hạt nhân”, tra cứu tại website: <http://info.france2.fr>

tránh bị lệ thuộc năng lượng vào bên ngoài và giúp giảm bớt khí thải gây hiệu ứng nhà kính, duy trì sức cạnh tranh của nền kinh tế. Đối với những lo ngại về các sự cố hạt nhân có thể xảy ra, Tổng thống Sarkozy cũng nhấn mạnh rằng Pháp, với vị trí nước đi đầu về công nghệ hạt nhân, hoàn toàn có thể kiểm soát được tình hình, đảm bảo an toàn cho quá trình sản xuất điện hạt nhân.

Tiếp đó, ngày 30/10/2011 Bộ trưởng Bộ Bảo vệ sinh thái Nathalie Kosciusko-Morizet cũng tiếp tục nhắc lại một cách dứt khoát quyết tâm chính trị của Pháp là sẽ không từ bỏ năng lượng hạt nhân. *“Tôi tin rằng hạt nhân sẽ tiếp tục nằm trong các nguồn năng lượng sẽ được sử dụng trên thế giới trong nhiều thập kỷ tiếp theo (...) Nước Pháp, quốc gia có trình độ cao trong vấn đề an ninh và an toàn hạt nhân, đã đầu tư cho loại năng lượng này và tất nhiên là sẽ tiếp tục với nó”*¹³. Vị trí của năng lượng hạt nhân ở Pháp “là không phải bàn cãi. Còn các bạn có thể nghĩ những gì bạn muốn về hạt nhân, đồng ý hay không đồng ý. Tôi không thích mọi người có cách tiếp cận mang tính ý thức hệ về vấn đề này. An toàn hạt nhân không cần phải tranh luận”.

Chính sách trên của giới cầm quyền Pháp có thể được giải thích bởi các lí do:

Thứ nhất: Trong bối cảnh chưa tìm thấy các nguồn năng lượng thay thế tốt hơn cho năng lượng hóa thạch đang cạn kiệt và tình trạng ô nhiễm môi trường khá trầm trọng giúp giải thích tại sao các quốc gia, trong đó có Pháp, lại “mạo hiểm” lựa chọn năng lượng hạt nhân. Như đã nêu, Pháp không phải là quốc gia giàu có về năng lượng hóa thạch. Việc nước Pháp kiên quyết tiếp tục chương trình hạt nhân của mình cũng không phải điều bất ngờ nếu nhìn lại lịch sử. Trên thực tế, thảm họa tại Fukushima không phải thảm họa tồi tệ nhất trong lịch sử hạt nhân. Đã hai lần thế giới và Pháp phải chứng kiến những thảm họa nghiêm trọng tại Three Miles Island và Tchernobyl. Thêm nữa, bản thân nước Pháp cũng đã 3 lần trải qua những đe dọa tương tự. Dù vậy, nước Pháp vẫn tiếp tục đầu tư rất lớn cho năng lượng hạt nhân. Điều này thể hiện tính nhất quán trong chính sách năng lượng của chính phủ Pháp từ trước tới nay và sẽ rất khó thay đổi trong một thời gian ngắn.

Thêm nữa nước Pháp hiện là cường quốc hạt nhân dân sự hàng đầu trên thế giới nên quốc gia này sẽ không muốn từ bỏ vị trí này bởi chính phủ Pháp luôn tin tưởng rằng năng lượng hạt nhân sẽ là lựa chọn hàng đầu của các nước trong tương lai không xa và khi đó, Pháp sẽ thu được những lợi ích đáng kể cả về kinh tế và chính trị trong việc đầu tư, giúp đỡ các nước khác phát triển điện hạt nhân.

¹³ AFP, “NKM: vị trí của năng lượng hạt nhân không có gì phải bàn cãi”, báo điện tử Lemonde.fr ngày 30.10.11.

Yếu tố thứ hai là từ bản thân người dân Pháp. Khác với một số quốc gia như Đức, Ý, chính phủ các nước này phải chịu một sức ép rất lớn từ phía những người phản đối năng lượng hạt nhân. Người Pháp nói chung vẫn ủng hộ tương đối rộng rãi cho năng lượng hạt nhân ngay cả khi đã chứng kiến các thảm họa hạt nhân như Tchernobyl hay Fukushima. Đây là cơ sở thuận lợi cho các chính sách của Chính phủ.

Yếu tố thứ ba nằm ở chính bản thân cấu trúc của hệ thống cung cấp năng lượng của Pháp hiện nay sau quãng thời gian dài 30 năm được tập trung đầu tư. Năng lượng hạt nhân đã trở thành một nguồn năng lượng quan trọng, khó có thể thay thế trong một thời gian ngắn. Theo tính toán của RTE, cơ quan phụ trách phân phối điện lực Pháp, tới năm 2030 nước Pháp mới có thể giảm tỷ lệ năng lượng hạt nhân trong cơ cấu sản xuất điện từ 75% xuống 50%. Nhưng đó mới chỉ là theo các tính toán về khả năng kỹ thuật, chưa tính đến các yếu tố kinh tế - xã hội. Mặc dù vậy, để đạt được kết quả, ngay cả về mặt kỹ thuật cũng không hề dễ dàng và sẽ phải trả chi phí rất tốn kém.

Đầu tiên, để giảm vai trò của năng lượng hạt nhân, chính phủ Pháp phải hoàn toàn kiểm soát được nhu cầu năng lượng. Điều này đòi hỏi triển khai hàng loạt giải pháp đồng bộ để tiết kiệm điện trong các lĩnh vực tiêu thụ nhiều điện năng như xây dựng, sản xuất thép. Tuy nhiên, điều kiện này lại

liên quan tới nhiều yếu tố kinh tế-xã hội khác. Điều kiện thứ hai là để bù lại cho việc giảm tỷ lệ năng lượng hạt nhân trong cơ cấu năng lượng chung, đòi hỏi phải bù đắp bằng việc tăng tỷ lệ các loại năng lượng khác, cụ thể ở đây là các loại năng lượng tái tạo, đặc biệt là năng lượng gió. Lí do nước Đức có thể sớm từ bỏ năng lượng hạt nhân bởi họ đã phát triển khá mạnh các nguồn năng lượng có thể tái tạo, đặc biệt là năng lượng gió (cung cấp tới 30GW) và năng lượng mặt trời (18GW). Điều kiện thứ ba là phải tăng công suất sản xuất năng lượng tối đa hiện nay thêm 10 GW hoặc ngược lại, giảm mức tiêu thụ thêm 10 GW. Cuối cùng, phải phát triển và củng cố hệ thống phân phối điện tại Pháp và khu vực biên giới. Đây cũng không phải là điều kiện dễ dàng. Cũng theo kết luận của RTE, nếu như giảm tỷ lệ năng lượng hạt nhân xuống 50% đã là thách thức rất lớn thì mong muốn giảm xuống 25% là không thể thực hiện được trong vài chục năm tới.

Tuy nhiên, sau thảm họa Fukushima, Pháp cũng quyết định tiến hành nhiều hoạt động liên quan tới việc kiểm tra lại toàn bộ các cơ sở hạt nhân của mình, tăng cường hệ thống an toàn hạt nhân. Bên cạnh việc thực hiện những yêu cầu của IAEA, ngày 11/3/2011, Thủ tướng Pháp đã yêu cầu Cơ quan Nguyên tử quốc gia Pháp (ASN) tiến hành chiến dịch đánh giá các cơ sở hạt nhân của Pháp.

Chiến dịch kiểm tra an toàn hạt nhân tại các cơ sở hạt nhân của Pháp đã chính thức bắt đầu vào ngày 5/5/2011, trong đó 41 cơ sở hạt nhân đã được kiểm tra trong đợt đầu của chiến dịch. ASN với sự trợ giúp của IRSN sẽ xem xét các báo cáo và đưa ra kết luận chính thức trong tháng 12/2011. Sang năm 2012, sẽ có 24 cơ sở hạt nhân khác được kiểm tra trong đợt thứ 2 của chiến dịch.

Theo yêu cầu ASN, Tập đoàn Điện lực Pháp (EDF) đã xây dựng một chương trình hành động để đánh giá lại hệ thống đảm bảo an toàn cho các lò phản ứng gồm 3 vòng bảo vệ¹⁴: 1/ Bảo vệ các cơ sở hạt nhân trước những sự cố bất ngờ; 2/ Những phương tiện ứng phó trong trường hợp hệ thống an toàn gặp sự cố; 3/ Những phương tiện đối phó với các hậu quả có thể xảy ra trong trường hợp có tai nạn nghiêm trọng. Cùng với 3 mức bảo vệ trên, EDF và ASN dự kiến sẽ đề xuất xây dựng vòng bảo vệ thứ 4 bằng cách thành lập Đội Phản ứng nhanh Hạt nhân (FARN).

Trong thông cáo báo chí ngày 21/4/2011, EDF đã thông báo chương trình hành động trình lên ASN với những hướng chính cho các hoạt động cụ thể như sau:

- Đánh giá các phương tiện kỹ thuật và nhân lực dự phòng cho trường hợp có tai nạn phải luôn được đặt ở mức tốt nhất;
- Thành lập lực lượng phản ứng nhanh để tăng cường thêm khả năng ứng phó trong

trường hợp có tai nạn hạt nhân, có khả năng huy động được trong vòng 24 - 48 giờ trong phạm vi nơi xảy ra sự cố. Những sự bổ sung này được hi vọng sẽ tăng cường đáng kể cho khả năng đối phó khi có khủng hoảng của Tập đoàn tại địa phương cũng như trên toàn quốc gia;

- Kiểm tra toàn diện thiết kế các nhà máy điện hạt nhân. Cần phải đảm bảo hành lang an toàn của các cơ sở hạt nhân trước những diễn biến bất ngờ như động đất, lũ lụt, mất điện hay ngưng quá trình làm lạnh. Công tác này phải được tiến hành xong cho tới cuối năm 2011 đối với các lò phản ứng cũng như bể chứa nhiên liệu.

Kết luận

Với những đầu tư liên tục trong một thời gian dài, Pháp đã đưa ngành công nghiệp hạt nhân của mình đóng một vai trò quan trọng trong việc cung cấp năng lượng và trong nền kinh tế Pháp, cũng như đưa công nghiệp hạt nhân Pháp lên vị trí hàng đầu thế giới. Chính sách tập trung vào phát triển năng lượng hạt nhân đã được tiếp nối và thực hiện nhất quán qua nhiều thập kỷ. Kết quả này đã đem lại những lợi thế so sánh cho nền kinh tế Pháp, nhưng ngược lại cũng khiến Pháp bị phụ thuộc một phần vào năng lượng nguyên tử. Vì vậy, khả năng nước Pháp thay đổi hướng đi trong vòng 30 năm tới là rất khó xảy ra. Ngoài ra, nhìn vào tình hình chung trên toàn thế giới, có thể khẳng định rằng năng lượng hạt nhân sẽ tiếp tục được đầu tư trong tương lai.

¹⁴ EDF (2011), *Thông tin phổ biến cho công chúng từ nhà máy hạt nhân Belleville-sur-Loire*.